

Kosztá József (1861-1949)

Háromkirályok, 1916

Olaj, vászon, 120,5x125,5 cm
Jelezve balra lent: Koszta 1916

Kikiáltási ár: 7 500 000 Ft / 30 000 EUR

Koszta József: Háromkirályok, 1906–1907, Magyar Nemzeti Galéria, Budapest

Koszta József: Mátyás király találkozása Beatrixszal.

A nagy téma

A nagy történelmi téma Hollósyhoz, vagy Tornyaihoz hasonlóan Kosztát is kísértette. A Münchener Akadémián még az 1890-es évek első felében tanára, Wilhelm Diez bízta Kosztát a Mátyás és Beatrix téma kidolgozására. Koszta hazatérése után, a millennium évében, a Mesteriskolában fogott hozzá a *Mátyás király Székesfehérvárat fogadja Beatrixot* című kép megkomponálásához. A festmény végül vázlatként került bemutatásra az 1898-as Tavaszi Szalonon. A kép sikertelensége, a történelmi festészet aktualitása és akadémiai rangja is hozzájárulhatott ahhoz, hogy az amúgy egyre sikeresebbé váló Kosztát nem hagyta nyugodni a téma. Újabb és újabb vázlatokat készített, s jó részt ezeknek köszönhetően kapta meg 1905-ben a Rómába szóló Fraknói ösztöndíjat. A kétéves ösztöndíj egyetlen feltétele az volt, hogy Koszta mutasson fel vallásos tárgyú festményt is. Eme újabb kihívás eredményeként született meg a *Háromkirályok* első verziója, amelyben Bényi László még a Mátyás és Beatrix téma (*Mátyás király találkozása Beatrixszal*) kompozicionális reminiscenciáit is felfedezni véli: „Így nem lephet meg bennünket, ha végül is a történelmi jelenet egyik változata, 1906-ban Rómában – puha nagy foltokba sűrűsödve, lágy ritmusú tiszta kompozícióban – szinte a szemünk láttára vált a Mátyás-képből a Háromkirályok hódolássá.” (Bényi, 1959. 25.)

Pásztorok imádása

A Koszta-legendáriumhoz tartozik az az anekdota is, miszerint a *Háromkirályok* első vázlata a Villa Fraknói falára került fel, s festőtársai tiltakozásának eredményeképp Koszta nem is meszelte azt le. A freskóváltozat ma már nem ismeretes, a kép legismertebb verziója a Magyar Nemzeti Galériában található, és állítólag nyolc hónapig dolgozott rajta a mester 1906-1907 folyamán. Tudunk a képnek még egy változatáról (1948-ban a Fővárosi Képtár tulajdonában volt), amit hol színvázlatnak, hol pedig utólagos replikának titulálnak (Bényi szerint három nap alatt elkészült vele a mester). A most felbukkant 1916-os (azonos méretű) változat jellegében és kivitelezésmódjában inkább a Magyar Nemzeti Galériabeli festményhez igazodik, és valószínűleg megrendelésre készült. A datált és szignált kép stílusban is izesül az 1906-1907-es „eredeti”-hez, amellyel kapcsolatban a plein-air foltfestészet tendenciáit, illetve a reneszánsz mesterek római hatását szokás hangsúlyozni. Ettől azonban talán izgalmasabb a kép eszmei mondanivalója, amelyet Genthon István így sommázott: „a parasztság apoteózisa”. (Genthon, 1936. 30.) Valóban, ha alaposabban megfigyeljük a szoborszerű Madonna elé járuló figurákat, akkor inkább asszociálhatunk a büszke, bajsos magyar betyárok (nota bene parasztok), semmint Gáspár, Menyhért és Boldizsár alakjára.

Nemzeti piktúra

Ragyogó kolorizmusa és paraszti témavilága mellett Koszta a Munkácsy-hagyomány jeles képviselőjeként kapott helyet a nemzeti művészet pantheonjában. „A Munkácsyból kiinduló ág: Tornyai János, Rudnay Gyula, Koszta József művészete a magyar lélek és a magyar látás mindentől elkülönülő, mélyesen egyéni megszólalása. Tudásuk alapja lehet bár München, Párizs és más életre szóló benyomás, de lírájuk, drámaiságuk, amelyet kifejező, mély festőiségbe öltöztetnek, és amelyben mint a vér lüktetése, a harag vagy az öröm villanása, a fájdalom síkítása égnek, gyulladnak fel a színek, a kísértő tónusok – a leghiánytalanabbul, a legmaradandóbban a miénk.” – írta Kopp Jenő – szem előtt tartva talán a Fővárosi Képtárban lévő *Háromkirályok*at is – 1943-ban a képtár képeit bemutató nagy reprezentatív albumban. (Kopp, 1943. 21.) Koszta magyarságát kiválóan reprezentálja, hogy két nagyobb, nem kifejezetten zsáner kompozíció foglalkoztatta erősen. Az egyik a Mátyás és Beatrix, a másik pedig a magyarok védőszentjeként is tisztelt Nagyboldogasszony előtt hódoló három király. A meghajló és ajándékát a Szűzanyának felajánló Boldizsár alakjában valószínűleg ott munkálhatott az országot Szűz Mária oltalmába ajánló Szent István emléke is.

Hornyik Sándor

